MALADII IDENTITARE ÎN CULTURA GLOBALIZĂRII. TREI INSTANȚE PREMONITORII: CONSTANTIN NOICA, MIRCEA VULCĂNESCU, PETRE ȚUȚEA

DIANA CÂMPAN

Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România

Abstract

This literary paper on the problem of cultural and spiritual Romanian identity presents several opinions of some of the most important contemporary Romanian writers and philosophers about the problems of European cultural integration. We intend to suggest that their points of view are topical and their mentality about cultural values is still productive.

Perspectiva Europei unite şi procesul de globalizare culturală activ astăzi sunt inevitabile surse de problematizări, analize, sinteze, reacții etice şi estetice, fie cu instrumentele sociologiei culturale, fie ale politicii sau ale migrației valorilor. La nivelul gânditorilor-eseişti români însă, reflexele date de raportarea, în epoci şi cu mijloace diferite, la elementele culturii europene au fost un veritabil suport pentru exersarea fenomenelor de analiză a identității culturale, de recuperare a valorilor tradiționale româneşti într-un plan al modernității, dar mai ales de identificare a seriei de valori (literare, istorice, antropologice, filosofice, religioase, estetice, arhitecturale s. a.) pe care cultura română le oferă Europei de secole. Accentul trebuie să cadă astăzi nu pe asimilarea principiilor europene ca pe un dat obligatoriu, ci pe dialogul cultural pe care străvechea noastră cultură trebuie să îl propună Europei, fără concesii, fără pierderi identitare, fără sentimentul marginii.

Faptul că traversăm o perioadă de asimilare reciprocă a valorilor naționale şi europene, precum şi necesarul exercițiu permanent de păstrare a valorilor autohtone țin de un mai vechi principiu al păstrării verticalității culturii naționale. Oamenii de litere şi artiştii români au fost din totdeauna cele mai fertile mijloace de propagare a specificului nostru național dincolo de granițele țării, fie că vorbim de perioadele *ante-* şi interbelică, fie că ne raportăm la mult discutata perioadă postbelică, inclusiv la cultura de tip totalitar care a marcat societatea românească şi care a avut variate efecte pseudo-culturale. Se discută astăzi constant, prioritar din perspectiva teoriei

BDD-A23796 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

mentalităţilor şi a imagologiei, despre dualismul *identitate-alteritate*, manifest atât la nivel individual, cât şi la nivelul general al culturilor. Tot astfel, se pune problema unui adevărat verdict cultural care priveşte şi societatea românească: *globalizarea* ca atitudine de uniformizare, de elaborare a unei noi grile comune de lectură a produsului cultural, dar cu efect bănuit de ştergere a autenticităţii fenomenelor spirituale în ansamblul lor. Însă povestea aceasta a tăvălugului cultural, bănuit a fi mutilant şi împovărător chiar pentru propria noastră cultură, credem că are rădăcini mult mai adânci decât cele ce ţin de sistemul de relaţii socio-politice, etice şi estetice, venite dinspre un exterior european pregătit să absoarbă, să-şi aproprie un lanţ de valori particulare fiecărui stat, ca să nu mai vorbim de valenţele mentalităţilor aferente culturilor naţionale.

Proliferarea unei polisemii culturale provocatoare, precum şi o serie întreagă de convenţii răsturnate privitoare la doritul caracter monolitic al Europei contemporane acaparează, de obicei, discuţiile despre culturile din imediata noastră vecinătate. Forjate într-o manieră… post-totalitară, conceptele şi dimensiunile-cheie închegate în jurul lui *homo europaeus* surprind cel mai adesea punctele nevralgice ale memoriei culturale a Europei Centrale, ea însăşi percepută ca o structură spirituală şi intelectuală compozită, o mixtură aparent dezordonată (dar ordonabilă!) între supuşenie şi autoritate, tragic şi ludic, latenţă şi vivacitate. Căci Europa Centrală, *Mitteleuropa* – ca să păstrăm transparenţa revelatorie a termenului – îşi păstrează, în ciuda variatelor catalogări superficiale, o demnitate de statut şi de consistenţă, reflectată în vocaţia pentru valoare a artiştilor săi. Mecanismele analizelor centrate pe geografia culturală mitteleuropeană par să rămână mereu într-un fel de provizorat, puţini fiind totuşi cercetătorii care încearcă până la capăt descifrarea misterelor acelui *deus loci* predispus să crească din contraste şi hrănit permanent cu dileme şi alianţe estetice sau ideatice ieşite din sfera surogatelor.

Pentru că (de ce să nu recunoaştem?), astăzi „europeismul", aşa cum îl concepea „generaţia de aur" dintre cele două războaie mondiale, şi-a pierdut sensul înalt, conceptul în sine nu mai este productiv şi nu mai poate fi asimilat generaţiilor de oameni de cultură tocmai pentru că actualitatea s-a îmbibat de un alt tip de discurs cultural, tributar unei nevoi de supravieţuire în plan individual, şi nu ca grupare sau generaţie de scriitori. De altfel, nici nu ştim în ce măsură se mai poate vorbi astăzi despre *o generaţie* de scriitori... Unitatea s-a spart, vorbim, mai degrabă, de fragmente şi de o reactualizată teorie a fragmentului. Spuneam însă că motivaţia frisonului cultural dat de procesul de globalizare culturală, într-o societate consumistă şi tentată să transforme până şi produsul exemplar al culturii în obiect de larg consum, pare să vină dintr-o sincopă mult mai veche produsă în chiar statutul omului de cultură în societate: însingurarea, sentimentului prizonieratului şi, complementar, certitudinea că într-o panoramă culturală provocatoare, nu se poate supravieţui decât provocând sau retrăgându-te.

BDD-A23796 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

Mişcarea noastră de recuperare se îndreaptă spre o generaţie de gânditori dintre cei bine rostuiţi şi aşezaţi ferm în terenul fertil al spiritualităţii româneşti, cei care, crescuţi în preajma epistemologului şi teologului Nae Ionescu, au trasat, în prima jumătate a secolului trecut, poate cele mai solide repere ale culturii române din perspectiva teoriei mentalităţilor. Surprinzător, această generaţie de „elevi" ai lui Nae Ionescu, marcată, credem noi, în primul rând de o superbă vocaţie de ***a sta împreună*** pe un palier cultural autonom, de a-l defini laolaltă, împărţind până la anularea graniţelor individuale deopotrivă ideile comune şi disocierile perceptive, emite câteva discursuri monumentale despre... vocaţia singurătăţii în cultură. Este greu să cerni din amplele luări de poziţie ale unor gânditori precum Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Petre Ţuţea şi alţii acele secvenţe care fundamentează o poziţie şi o atitudine culturală, la vremea aceea decodate teoretic, astăzi, paradoxal, valide *de facto*.

Este adevărat că mentorul generaţiei, Nae Ionescu, în cursurile sale de metafizică şi în articolele apărute în revistele vremii, conturează o imagine viabilă a fenomenului cultural care presupune, cu necesitate, o conştiinţă a *aristocraţiei culturale* ce neagă adaptabilitatea marilor oameni de cultură la un sistem de referinţă impus. Citim, într-un articol apărut în „Cuvântul", la 11 septembrie 1926: „Cultura adevărată este operă de adâncire personală şi, prin urmare, de diferenţiere. Marii oameni de cultură, marii creatori în ordinea spirituală nu au fost niciodată democraţi. (...) Vă închipuiţi dvs. un om cult, veşnic frământat de probleme, veşnic inventiv şi iscoditor, consimţind să intre în rânduri şi să se supună hotărârii – după criterii numerice – majorităţii?"[1] Se fundamenta, în paginile naeionesciene, o strămutare a centrului de interes asupra omului ca fiinţă scormonitoare, căutătoare de sens, ca tip de entitate sortită să fie focar de cultură şi creator de valori, să fie adică într-o strânsă relaţie cu preajma, fără a i se supune.

Autoexigenţa generaţiei naeionesciene a proliferat însă şi la nivelul micro-ideologiilor individuale. Intenţionăm, în cele ce urmează, să atragem atenţia asupra fluxului de idei al celor trei gânditori – Constantin Noica, Mircea Vulcănescu şi Petre Ţuţea – şi mai ales asupra felului cum era percepută relaţionarea identităţii culturii naţionale cu marea cultură europeană într-un timp în care mitul de astăzi al globalizării culturale era, pentru români, o evidentă utopie. Intenţia noastră este de a analiza, pornind de la premisele actuale ale situării culturii române în context european, modul în care identitatea culturală naţională, toposurile şi mentalitatea românească şi cea europeană interacţionează, prin raportare sau asumare, şi felul cum acest proces este surprins în opera scriitorilor români contemporani. Vom avea în vedere felul în care aceşti scriitori se raportează identitar, ca instanţe teoretice şi estetice, la dimensiunile culturale ale Europei, dar mai ales gradul în care cele două identităţi îşi împrumută reciproc relevanţa etică, estetică, ideatică, religioasă, cutumiară, mito-simbolică.

BDD-A23796 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

Un prim aspect care s-a constituit ca o constantă în lucrările celor trei scriitori este tocmai problema *crizei în cultura europeană* modernă. Criza culturii, manifestă în diacronie şi în sincronie, pe oricare palier cultural european, este percepută de gânditorii români ca o evidentă provocare la ieşirea din latență. Trebuie să ne amintim faptul că, la nivelul amintitei generații de scriitori, cultura era promovată ca stare regală a ființei, fiind un panaceu universal prin capacitatea ei înaltă de armonizare a contrariilor şi de promovare a valorilor. Constantin Noica formulează tranşant acest rol tămăduitor al fenomenelor culturale: „Înțeleg toată cultura ca o nesfârşită medicină. Nu e vorba de cultură ca «îngrijire» de sine a omului, ci de cultură ca detectare a maladiilor realului de orice fel, fără nici o tentativă de însănătoşire a lui. Pui doar în lumină precaritățile realului – şi le dai nume...”.[2] Este aceasta ceea ce am numi astăzi „cultura-reflector”. În imediata lui vecinătate, Petre Țuțea avea să considere cultura, mai mult sau mai puțin metaforic vorbind, drept religie: „După mine (...) cultura se cheamă religie. Iar restul se cheamă civilizație. Cultura este spirit, şi acest lucru nu se practică decât în ritualul creştin, ultimul ritual din istorie, singurul, ca spectacol şi conținut, inegalabil.”[3] Din acest statut al culturii ar fi trebuit să rezulte, invariabil, în orice epocă, o acceptare a identității culturale – fie în plan național, fie în sistem european deschis – ca asumare a treptelor de profunzime ale generațiilor care se succed, cu semnalarea configurației ascendente a valorilor şi a estompării oricărei forme de articulare în negativ a produsului cultural. În lucrarea sa *Modelul cultural european*, Constantin Noica vorbeşte pe larg despre această proiectată lume a valorilor autonome („O bucată de pâine şi orice bun obişnuit dezbină pe oameni, în timp ce o valoare îi uneşte, îi însumează. Se poate spune atunci că există bunuri de consumare şi bunuri de însumare, dacă lărgim ideea de bun. În orice caz valoarea în acelaşi timp însumează pe oameni şi se păstrează ca atare în distribuirea ei. (...) Valoarea îşi păstrează ființa şi unitatea, în propria ei distribuire.”[4]), numai că va creiona alături şi un prim semnal de alarmă cu privire la labilitatea culturii europene, care pare să-şi refuze, adesea ostentativ, caracterul ei deschis, larg permisiv: „Numai că europenismul, intrat în expansiune (şi adoptat la fel de firesc cum, în mic, a adoptat lumea tracică civilizația romană), riscă să strivească sensurile tradiționale aparținând acelor configurații culturale în izolarea lor.”[5] Puțin mai târziu, în *Şase maladiile spiritului contemporan*, Noica va atrage atenția şi asupra unui alt aspect îngrijorător: „S-a întâmplat ceva straniu, în sânul culturii: ea părea sortită să pună în lumină perfecțiunea lucrurilor (legile lor şi ordinea de care țin, iar la om legile şi ordinea de care ar trebui să țină); dar dezvăluind legile lor, cultura le-a pus în lumină tocmai imperfecțiunea”[6]. Petre Țuțea, observator de mare finețe al necontenitului proces de anulare a funcțiilor ordonatoare şi instauratoare ale culturii, avea să concluzioneze, cu privire la alienarea societăților şi la criza culturilor, amintindu-ne, oarecum, de Spengler: „Societatea noastră de astăzi este, evident, un turn al lui Babel.”[7]

BDD-A23796 © 2005 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

Direct relaționat acestei stări de criză, este identificat fenomenul de interferență, de colaborare – uneori degradată sau neliniştitoare, alteori neconcludentă, cel mai adesea însă râvnită ca o necesitate – între culturi. Funcționează (la nivelul individului, ca şi la nivelul vast al culturii) şi a fost teoretizat de marii creatori de sistem ai secolului XX deja amintitul raport dintre *identitate* şi *alteritate*. Este acesta un exercițiu de mitizare tot mai activ în culturile contemporane, probabil din pricina aceluiaşi handicap semantic sau filosofic: modernitatea, în paradigmele ei comune, nu mai poate acredita una dintre legile fundamentale ale umanității – aşezarea indivizilor *alături unii de alții*, din simplul motiv că fractura dintre actanții culturii este într-atât de agresivă încât, pierzându-ne capacitatea de a admira, am căzut în cealaltă extremă: patima negării, a aruncării Celuilalt în marginile culturii, măcar pentru că ar putea deveni un potențial concurent în piramida valorică. Se întreabă mulți dintre gânditorii contemporani, într-un lung şir de eseuri care ne problematizează propria existență, dacă nu cumva a dispărut altruismul fundamental al omului, mai ales al omului culturii. Problema este dezbătută de scriitorii vizați de prezentul studiu dintr-o perspectivă aparte: este stimulată analiza raportului dintre identitatea națională, cu resursele spiritualității autohtone, şi sistemul valorilor europene. Convergența opiniilor, obiectivitatea formulărilor şi pertinența discursului analitic ne-au marcat profund, dat fiind faptul că luările de poziție pe care le vom semnala, secvențial, în cele ce urmează, țin de un timp al marilor angoase, când privirea aruncată asupra unei Europe care să cuprindă, cu egală îndreptățire, într-o imagine unitară, perfect echilibrată, toate culturile naționale, nu putea fi decât o hazardată proiecție utopică.

Mircea Vulcănescu trasează, în *Dimensiunea românească a existenței*, un proiect filosofic de evaluare de sine stătătoare a punctului de pornire şi a nuanțelor presupuse de raportarea poporului român şi a culturii sale la peisajul mozaicat al culturii europene. Filosoful culturii vorbeşte despre o strategie de comunicare între culturi, absolut necesară, avertizând totuşi că schimbul de valori este dictat, până la un punct, de principiile puterii şi de mecanismele dominației, ale acaparării, mergând până la privarea de identitate. În fond, Vulcănescu asociază mecanismele interacțiunii culturale cu cele ale proceselor istorico-politice, accentuând însă asupra unei reconfortante stări de fapt: va domina, invariabil, la final, nu cultura sprijinită pe un sistem politic şi social puternic, ci cultura care propune cu adevărat valoarea spirituală: „Tăria spirituală a unui neam se măsoară după gradul în care e în stare să imprime altora perspectiva lui proprie a existenței, e în stare să dezagrege pe a altora, s-o dezarticuleze, să-i pună în evidență lipsurile şi, cu voie sau fără nevoie, să facă pe străin să încline spre chipul lui de lua atitudine. Asta înseamnă cucerire spirituală! Nu există contact între culturi care să nu aibă asemenea consecințe. Şi acesta este şi avantajul, dar şi primejdia schimburilor între culturi. Pe planul spiritual, tot ceea ce există are un profil absolut: o efigie imperială; sau nu este.”[8] În acelaşi context, vorbind despre cultura europeană ca ansamblu unitar, Constantin Noica i-a evidențiat constant marele avantaj: acela de a fi o cultură

BDD-A23796 © 2005 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

deschisă, transparentă, permisivă chiar în ordinea experimentării din exterior a datelor ei şi nemarcată, ca alte culturi, de paradigma arhetipală a morții: „De ce e creatoare cultura europeană? Tocmai pentru că nu e inițiatică. Ea e «transmisă» permanent altora şi însuşită de ei. Trebuie deci să creeze noul permanent, spre a fi. E felul ei de a fi. Nimic nu pune capăt şi țintă spiritului creator; fiecare creație naşte altele, aşa cum răspunsurile culturii europene nasc alte întrebări. O cultură este autentică în clipa când trezeşte în ea izvoarele neîncetatei reînnoiri. Ea nu se poate îmbolnăvi de senectute, fiind în condiția izvorului, nu a bălții stagnante. Ce este mai viu nu se află atunci îndărătul, ci înaintea ei."[9] De aici vine şi articularea robustă a ceea ce Noica numeşte „modelul cultural european": „Dacă ar dispărea cultura europeană, încă ar putea supraviețui ceva din ea: modelul pe care l-a dat lumii istorice. El ar reapărea drept conştiința de sine a oricărei alte culturi depline – în cazul că ar mai fi vreuna. Până la cultura europeană, toate celelalte ştiute nouă au fost parțiale: au cunoscut numai un colț de Terra, oricât de întins ar fi fost el, şi au dat socoteală numai de versiunea *lor* a spiritului. Singură cultura europeană, cel puțin din perspectiva noastră, după ce a încercat felurite variante (bizantină, romano-catolică, italiană, franceză, anglo-saxonă, ultimele două pe un fond germanic), s-a deschis, prin conştiință istorică, între toate culturile ştiute. Față de ea, celelalte ne par parohiale. Să fie aici o iluzie europocentrică?"[10]

În ceea ce-l priveşte pe Petre Țuțea, pentru el nu capacitatea de a fi permisivă a unei culturi facilitează concilierea identității cu alteritatea, ci un mai elevat proces de învecinare şi transmigrare a valorilor, în acest punct Țuțea părându-ni-se perfect ancorat în semnificațiile proceselor contemporane nouă. Amar-ironic, filosoful creionează, în *Tratatul de antropologie* creştină, adevărata criză a lumii moderne, din care se nasc toate celelalte prejudecăți şi dezaxări: „Revin la formarea societății, la legăturile specifice umane. Societatea ca întreg este ipotetică, iar organicismul o imagine a aşa-zisului corp social, o analogie neconcludentă. De altfel, întregurile au dispărut sub paşii spiritului analitic modern. Omul modern este un bufon scormonitor, absurd şi întristător. Este triumful timpului democratic-servitoresc, gol de suflet, ancorat mecanic aici. Societatea este gândită ca instrument al lui, iar când n-o poate folosi, protestează, se revoltă sau devine infractor. Destinul lui? Joc între tiranie şi anarhie. Inteligenții cultivă: ironia, aporeticul, paradoxul, răspărul, disprețul şi contemplarea fără interes a contrastelor."[11] Nu **însuşirea *modelului*** bănuit a fi mai valoros ori mai rezistent, ci **conştientizarea capacității de a fi model** a oricărei culturi, păstrarea, cu alte cuvinte, a identității culturale verticale ar trebui, crede Petre Țuțea, să fie opțiunea culturii noastre şi a celorlalte culturi naționale europene; contactul să presupună schimb, nu dominare: „O cultură pusă sub semnul învecinării e o cultură cu mai multe şanse de a transforma existența ei în lume într-o învățătură, pentru sine şi pentru alții. Spiritul caută valențe pedagogice; omul de cultură îşi ia în serios rolul de educator, având o nouă viziune asupra celor din cetate (...). Cuvântul nu se pierde atâta vreme cât este învățat, transmis testamentar prin învățătură."[12]

BDD-A23796 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

Premonitorii pentru ceea ce tocmai se întâmplă în procesul actual de globalizare culturală ni s-au părut aserțiunile celor trei gânditori români privitoare la valențele culturii române în context european. Trebuie să remarcăm în primul rând starea privilegiată pe care cultura o are în acest proces. Cultura română, în toate coordonatele ei, este percepută ca valoare în sine, în acest sector identitatea noastră națională propunând Europei, de secole, un model cultural valid. Nu întâmplător Constantin Noica preciza cu luciditate că, la noi, maladiile socio-politice nu au fost de natură să mutileze cultura decât, eventual, la suprafață, devenind chiar stimuli ontologici. Ceea ce nu înseamnă că în cazul culturii române nu se reacționează la provocările date de interacțiunile culturale, de la reacțiile de apărare, până la potențarea valorilor prin acceptarea şi prelucrarea lor. Pornind de la premisa situării culturii române într-un spațiu aparte, Mircea Vulcănescu, în *Dimensiunea românească a existenței* semnala un atribut incitant al nației noastre: „Fiecare din noi îşi poate trăi, desigur, aventura proprie, pe căi încă neumblate, care pot îmbogăți pe ceilalți, cu iscodiri de rosturi şi de perspective noi, dar pentru ca ea să ne intereseze ca români, trebuie să se refere neapărat în vreun fel la această comunitate cu semenii şi cu strămoşii, de n-ar fi decât prin punerea în lucrare a aceleiaşi structuri de funcțiuni şi de simboluri pe care o implică folosirea aceleiaşi limbi. De aceea, oricare ar fi perspectivele mutațiilor spirituale, şi poate tocmai din cauza lor, cercetarea se cere întreprinsă."[13] În acelaşi loc, Mircea Vulcănescu remarca şi legarea organică a identității noastre culturale de tradiție, de autohtonism, devenit o formă de acreditare a unicității în spațiul european, fără a desconsidera însă primatul actual al culturii urbane, cu toate provocările ei: „Plinătatea aceasta dinamică şi schimbătoare a existenței româneşti nu ne întâmpină numai în lumea noastră de la țară. Numai că, în oraşe, unde lucrurile s-au laicizat şi unde lumea a devenit «pozitivă», lucrurile iau altă formă. Căci ce altceva este dorința de a afla, alergarea aceasta continuă după «noutăți» a românului din oraşe, setea lui de zvon şi chipul în care se satisface de îndată ce fantezia lui îi arată că ceea ce i se par a fi faptele se-nclină către un înțeles care-l linişteşte ori ia atitudine amenințătoare la fel cu ielele de la cotitura drumului, pentru călătorul întârziat în noapte? Porneşti în cotidian şi, fără să vrei, te pomeneşti în legendă."[14] „A te pomeni în legendă" înseamnă, credem noi, a fi deschis către starea arhetipală, etern creatoare de sensuri şi, implicit, generatoare de noi valențe creatoare. Tocmai acest proces de laicizare a culturii este sesizat şi de Petre Țuțea ca un vădit handicap ontologic, gânditorul creştin emițând adevăruri în şir privitoare la faliile culturale pe care le poate trasa incapacitatea omului contemporan de a se mai raporta creator la religie, precum şi încăpățânarea lumii moderne de a acredita refuzul oricărei norme, inclusiv cea creştină. În acest sens, Țuțea afirmă tranşant principiul singurătății care presupune îndepărtarea valorilor şi anulează programatic relațiile corecte dintre culturi: „Înainte de a se cunoaşte şi a se iubi, vecinii ridică garduri stabile, obsesive şi interogative prin poziția lor separatoare, până când sunt scurtate, lăsat fiind un pârleaz, al trecerii prin salt de la o locuire al alta. Biblioteca şi Biserica îşi ridică zidurile –

BDD-A23796 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

înalte, obsesive, separatoare; înțeleptul te învață să le vezi ca pe niște învecinări, ca pe niște spații la care poți apela oricând ai nevoie şi nu numai... Îți arată care sunt pârleazurile cunoaşterii, făcând din trăirea ta în lume un infinit prilej de vizitare şi iscodire."[15] Încă o dată în cultura română se afirmă rolul conciliant al intelectualilor şi dimensiunea tolerantă a culturii. Numai că nu ne putem abține să nu remarcăm, printre aserțiunile lui Petre Țuțea, şi una clar direcționată către vremea pe care o trăim, o opinie ce se dovedeşte a fi astăzi unul dintre cele mai active semne de întrebare; în *Filosofia nuanțelor* Petre Țuțea este de părere că „O federalitate a Europei prin crearea unui superstat, având putere asupra statelor naționale, nu este posibilă, dacă ținem seama de istoria acestui zbuciumat continent şi de stările de fapt existente. Astfel, rațiunea sănătoasă şi experiența ne arată că orice limitare a suveranității este sterilizantă, popoarele considerând suveranitatea lor condiția esențială a desfăşurării istorice creatoare."[16] Aceasta este esența tuturor dezbaterilor actuale despre coordonatele Europei unite şi despre felul în care cultura română se poate constitui ca port-drapel în acest proces de integrare europeană.

Se cuvine să remarcăm lunga viață a acestor probleme, rezistența şi prospețimea punctelor de vedere ale unei generații pentru care – spunem încă o dată – timpul acesta al racordării la spațiul european era o utopie. Intenția noastră a fost de a redeschide interesul pentru procesul de reconsiderare a mentalității autohtone şi de afirmare a identității noastre culturale, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu şi Petre Țuțea, promotori ai noii epistemologii a lui Nae Ionescu, dovedindu-se a fi fost instanțe premonitorii. Problemele culturii proiectate de ei sunt astăzi centrii de interes pentru o întreagă națiune. Rămâne în urma lor un principiu al deschiderii – formulat de Constantin Noica în *Jurnalul* său *de idei* –, care ar trebui să ne caracterizeze fără rezerve: „Te uiți la toate casele astea în care oamenii îşi trăiesc viața lor, fiecare trăgându-se cât mai adânc în ascunzişul lui. În fiecare casă se petrece un proces de însingurare umană, de abstragere în concretul propriu, al fiecăruia. Casele pot fi aceleaşi, ele vor să ascundă altceva, de fiecare dată. Ce pulverizare a omului ne exprimă ele! Ai vrea să vezi omul adunat, refăcut: omul universalului. De ce n-ar exista case ale tuturor, ale omului, case deschise spre universal?"[17]

---

[1] NAE IONESCU, *Cultură şi democrație* în „Cuvântul", 11 sept. 1926 apud Nae Ionescu, *Roza vânturilor*. 1926-1933, ediție anastatică de Dan Zamfirescu, Bucureşti, Edit. Roza vânturilor, 1990, p. 368-371.
[2] CONSTANTIN NOICA, *Jurnal de idei*. Text stabilit de Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Sorin Vieru, HUMANITAS, 1991, p.230.
[3] RADU PREDA, *Jurnal cu Petre Țuțea*, HUMANITAS, 1992, p. 38.
[4] CONSTANTIN NOICA, *Modelul cultural european*, HUMANITAS, 1993, p. 60.
[5] *Ibidem*, p. 30.
[6] CONSTANTIN NOICA, *Şase maladii ale spiritului contemporan*, HUMANITAS, 1997, p. 28.
[7] RADU PREDA, *Jurnal cu Petre Țuțea*, HUMANITAS, 1992, p. 15.
[8] MIRCEA VULCANESCU, *Dimensiunea românească a existenței*. Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Bucureşti, Edit. Fundației Culturale Române, 1991, p. 92.
[9] CONSTANTIN NOICA, *Modelul cultural european*, HUMANITAS, 1993, p. 33.
[10] *Ibidem*, p. 27.

BDD-A23796 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)

[11] PETRE ȚUȚEA, *Omul. Tratat de antropologie creştină. 1. Problemele sau cartea întrebărilor*, Iaşi, Edit. Timpul, 1992, p. 280.
[12] RADU PREDA, *Jurnal cu Petre Ţuţea*, HUMANITAS, 1992, p. 67.
[13] MIRCEA VULCĂNESCU, *Dimensiunea românească a existenței*. Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Bucureşti, Edit. Fundației Culturale Române, 1991, p. 98.
[14] *Ibidem*, p. 106.
[15] RADU PREDA, *Jurnal cu Petre Ţuţea*, HUMANITAS, 1992, p. 66.
[16] PETRE ȚUȚEA, *Filosofia nuanțelor (Eseuri. Profiluri. Corespondență)*, Antologie, prefață şi aparat critic de Mircea Coloşenco. Texte stabilite de Sergiu Coloşenco. Postfață de Sorin Pavel, Iaşi, Edit. Timpul, 1995, p. 141.
[17] CONSTANTIN NOICA, *Jurnal de idei*. Text stabilit de Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Sorin Vieru, HUMANITAS, 1991, p. 66.

BIBLIOGRAFIE

IONESCU, NAE, *Roza vânturilor*. 1926-1933 Ediție anastatică de Dan Zamfirescu, Bucureşti, Edit. Roza Vânturilor, 1990.

NOICA, CONSTANTIN, *Jurnal de idei*. Text stabilit de Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Sorin Vieru, HUMANITAS, 1991.

NOICA, CONSTANTIN, *Modelul cultural european*, HUMANITAS, 1993.

NOICA, CONSTANTIN, *Şase maladii ale spiritului contemporan*, HUMANITAS, 1997.

PREDA, RADU, *Jurnal cu Petre Ţuţea*, HUMANITAS, 1992.

ȚUȚEA, PETRE, *Filosofia nuanțelor* (*Eseuri. Profiluri. Corespondență*). Antologie, prefață şi aparat critic de Mircea Coloşenco. Texte stabilite de Sergiu Coloşenco. Postfață de Sorin Pavel, Iaşi, Edit. Timpul, 1995.

ȚUȚEA, PETRE, *Omul. Tratat de antropologie creştină. 1. Problemele sau cartea întrebărilor*, Iaşi, Edit. Timpul, 1992.

VULCĂNESCU, MIRCEA, *Dimensiunea românească a existenței*. Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Bucureşti, Edit. Fundației Culturale Române, 1991.

VULCANESCU, MIRCEA, *Pentru o nouă spiritualitate filosofică. Dimensiunea românească a existenței*. Cuvânt înainte de Constantin Noica, Bucureşti, Edit. Eminescu, 1992.

Y GASSET, JOSÉ ORTEGA, *Omul şi mulțimea*, traducere din spaniolă şi note de Sorin Mărculescu, HUMANITAS, Bucureşti, 2001.

BDD-A23796 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:14 UTC)